

filologiya fanlari doktori, professor
Hamid G'ulomovich Ne'matov
tavalludining 80 yilligiga bag'ishlanadi

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: MUAMMO VA YECHIM

mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman

MATERIALLARI

2021-yil 22-noyabr

Imprint

Any brand names and product names mentioned in this book are subject to trademark, brand or patent protection and are trademarks or registered trademarks of their respective holders. The use of brand names, product names, common names, trade names, product descriptions etc. even without a particular marking in this work is in no way to be construed to mean that such names may be regarded as unrestricted in respect of trademark and brand protection legislation and could thus be used by anyone.

Cover image: www.ingimage.com

Publisher:

GlobeEdit

is a trademark of

Dodo Books Indian Ocean Ltd., member of the OmniScriptum S.R.L
Publishing group

str. A.Russo 15, of. 61, Chisinau-2068, Republic of Moldova Europe

Printed at: see last page

ISBN: 978-620-0-62760-5

Copyright © Guli Tairova

Copyright © 2021 Dodo Books Indian Ocean Ltd., member of the
OmniScriptum S.R.L Publishing group

FOR AUTHOR USE ONLY

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
DAVLAT TILINI RIVOJLANTIRISH DEPARTAMENTI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI
BUXORO VILOYATI PEDAGOG XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH
VA QAYTA TAYYORLASH INSTITUTI**

**“FILOLOGIK TADQIQOTLAR: MUAMMO VA YECHIM”
mavzusida xalqaro ilmiy-nazariy anjuman
materiallari**

(filologiya fanlari doktori, professor Hamid G‘ulomovich Ne‘matov
tavalludining 80 yilligiga bag`ishlanadi)

**«ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ПРОБЛЕМА И
РЕШЕНИЕ»**

**материалы международной научной конференции
(доктор филологических наук, профессор Хамид Гуломович
Нематов
посвящается к 80-летию со дня рождения)**

**“PHILOLOGICAL RESEARCH: PROBLEM AND SOLUTION”
international scientific conference**

(doctor of Philology, Professor Hamid Gulomovich Nematov
dedicated to the 80th birthday anniversary)

Buxoro – 22-noyabr, 2021-yil

Anjuman O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2021-yil 16-iyundagi oliy ta‘lim tizimidagi ustuvor vazifalarga bag‘ishlangan videoselektor yig‘ilishi, “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi hamda “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmonlariga muvofiq tashkil etilmoqda.

Anjumanning maqsadi: filologiya fanlari doktori, professor Hamid G‘ulomovich Ne‘matov tavalludining 80 yilligini keng nishonlash va o‘zbek tilshunosligi XXI asr birinchi choragida, filologiyada o‘z yechimini kutayotgan dolzarb masalalar, til ta‘limida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, o‘zbek va xorijiy tillarni qiyosiy o‘rganish masalalarini ta‘limning yetakchi mutaxassislar bilan tajriba almashish hamda ushbu sohadagi so‘nggi tadqiqot usullarini ommalashtirishdan iborat.

DASTURIY QO‘MITA

Xamidov O. X. – BuxDU rektori, i. f. doktori, professor, rais;

Qahhorov O.S. – BuxDU ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, i.f.doktori, rais o‘rinbosari;

Jamoliddinova O. – Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi maslahatchisi, a‘zo;

Jumayev R.G‘. – BuxDU o‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, i.f.doktori (PhD), dotsent, a‘zo;

Qahhorov S.Q. – BuxDU kasaba uyushmasi raisi, p.f.doktori, professor, a‘zo;

Rajabov D.Z. – BuxDU filologiya fakulteti dekani, f.f.doktori (DSc), dotsent, a‘zo;

O‘rayeva D.S. – BuxDU filologiya fakulteti professori, f.f.doktori, a‘zo;

Abuzalova M.Q. – BuxDU filologiya fakulteti professori, f.f.doktori, a‘zo;

Axmedov A.R. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini mudiri, f.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Eshonqulov H.P. – BuxDU o‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, f.f.doktori, dotsent, a‘zo;

Yuldasheva D.N. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini professori, p.f.nmzodi, a‘zo;

Nazarova S.A. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, a‘zo.

Toirova G.I. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.f.doktori (PhD), a‘zo;

TASHKILY QO‘MITA

Axmedov A.R. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini mudiri, f.f.nomzodi, dotsent, rais;

Toirova G.I. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.f.doktori (PhD), rais o‘rinbosari;

Safarov A.K. – Buxoro viloyati PXMOQTI rektori, p.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Mengliyev B.R. – Toshkent DO‘TAU professori, f.f.doktori, a‘zo;

Ne‘matova G.H. – Buxoro viloyati PXMOQTI prorektori, f.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Hamroyeva Sh.M. – Toshkent DO‘TAU doktoranti, f.f.doktori (DSc), dotsent, a‘zo;

Qilichev B.E. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, a‘zo;

Ne‘matova L.H. – BuxDU rus tili va adabiyoti kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, dotsent, a‘zo;

Asadov T.H. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini dotsenti, f.f.nomzodi, a‘zo;

Hojiyeva M.Y. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini o‘qituvchisi, a‘zo.

Yoqubova Sh. – BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasini o‘qituvchisi, a‘zo.

Mas‘ul muharrir:

Axmedov A.R. – filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Taqrizchilar:

Abuzalova M.Q. – filologiya fanlari doktori, professor

Yuldasheva D.N. – pedagogika fanlari nomzodi, professor

Toirova G.I. – f.f.f.doktori (PhD), dotsent

4. Дўсимов З., Эгамов Х. Жой номларининг қисқача изоҳли луғати. –Тошкент: Ўқитувчи, 1977. –Б. 12-13.
5. Нафасов Т. Қашқадарё қишлоқномаси. Қашқадарё вилоят қишлоқлари номининг тадқиқи. –Тошкент, 2009. –Б.90.
6. Охунов Н. Жой номлари таъбири. –Тошкент, Ўзбекистон, 1994. –Б.13.
7. Kilichev B.E., Safarova M.Z. Bukhara region's typical toponyms transformed by means the names of nations. International Scientific Journal Theoretical & Applied Science. Philadelphia, USA. 2021 02 94.
8. Kilichev B.E., Safarova M.Z. Toponyms Formed On The Basis Of Nation Names. International Journals of Sciences and High Technologies. Vol. 25 No. 1 February 2021, pp. 104-107.

O‘ZBEK ERTAKLARIDAGI ANTROPONIMLARINING LINGVOMADANIY ASOSLARI

DOI:10.53885/edinres.2021.29.92.026

Bayramali Kilichev

BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti

Sharofiddin Rahmatullayev

BuxDU o‘zbek tilshunosligi kafedrasida
o‘qituvchisi

Annotatsiya. *O‘zbek onomastikasining asosiy birliklaridan sanalgan antroponimlarni etnolingvistik va etnomadaniy jihatdan motivlashish asoslarini xalq ertaklari materiallari misolida aniqlash, leksik-semantik tahlili va tadqiqini amalga oshirish maqsad qilingan. Dunyo tilshunosligining onomastika, antroponimika sohasi rivoji uchun juda zarur va dolzarb sanalgan bu masalalar yechimi lingvomadaniy birliklarning leksik-semantik xususiyatlarini, epik asarlar leksikasi tilning etnomadaniyat bilan bog‘liqligini asoslashdan iborat.*

Kalit so‘zlar: *ertak, antroponim, lingvomadaniyat*

O‘zbek ertaklari tilida antroponimlar semantikasiga oid tadqiqot ishi bugungi kunga qadar yaratilmagan. Ammo xalq dostonlari tili va badiiyati yuzasidan o‘zbek tilshunosligida bir qator dissertatsion tadqiqotlar amalga oshirilgan bo‘lib, ularda dostonlarning lug‘aviy, leksik-semantik, funksional-uslubiy xususiyatlari, qiyosiy-tarixiy tahlili, poetik ko‘chim va barqaror uslubiy formula kabilar maxsus o‘rganilgan.

Har bir elat vakillari millat sifatida shakllanishi uchun juda uzoq va mashaqqatli yo‘lni bosib o‘tishi barchaga ma‘lum. Ana shunday uzoq tarixga ega bo‘lgan millat o‘zining urf-odatlarini va milliy an‘analariga egaligi uning boshqa millat vakillaridan farqlovchi muhim belgisidir. Shu o‘rinda aytish joizki, har bir millatning ravnaq topishida xalq madaniyati, tili, adabiyoti, tarixi muhim ahamiyat kasb etadi.

Ma‘lumki, til – ijtimoiy hodisa. U aloqa vositasi. Tilsiz hech bir jamiyat hozirgidek rivojlana olmas edi. Shu jihatdan til madaniyat bilan uzviy bog‘liqdir. Hozirda barcha xalqlarning, avvalo, o‘zaro muomala madaniyati, iqtisodiy-siyosiy, ilmiy-madaniy aloqalari, qolaversa, xalqaro ahamiyatdagi munosabatlari til va madaniyatining uyg‘un holda aks etishi barcha xalqlarga xos bo‘lgan xususiyatlardan biridir.

Ism inson hayotida muhim ahamiyatga ega. O‘zbek xalqida ismlarning o‘rni va mohiyati boshqa xalqlarda bo‘lgani kabi ancha chuqur ildizga egadir. Qadim-qadimdan ota-bobolarimiz farzandlariga ism qo‘yishar ekan, kelajakda uning baxt-u kamoli mana shu ismiga ham bog‘liq, degan qarashlarga ishonishgan. Hattoki, chaqaloqqa ism qo‘yish uchun yoshi katta, hayot tajribasiga ega bo‘lgan nuroniylar boshchiligida maxsus marosimlar ham o‘tkazilgan. Bunday marosimlar hozirgi kunda ham davom etib kelmoqda. Bu xalq tilida “aqiqa” deb nomlanadi.

“Aqiqa” yoki “aqiyqa” so‘zi lug‘atlarda “yordi” ma‘nosini anglatishi aytilgan. Bu so‘z aslida yangi tug‘ilgan bolaning sochiga nisbatan qo‘llanilgan. Islom shariati ta‘limotlariga

muvofig tug'ilgan bolaning yettinchi kuni chaqaloqning sochi olinishi kerak. Ana o'sha soch boshdan ajratib olingani uchun "aqiyqa" deyiladi. (Ba'zi joylarda bu marosim "soch to'yi" deb yuritiladi [3;32]). Biroq ba'zan iste'molda "aqiqqa" deganda, faqat "yangi farzand tug'ilishi munosabati bilan so'yiladigan qo'y" tushuniladi.

Bir so'z bilan aytganda, bolaga ism berishga xalqimiz azaldan jiddiy yondashishganligini yuqoridagi fikrlar misolida ko'rish mumkin.

O'zbek xalq ertaklari antroponimlari tizimidagi Bektemir, Sherzod, Rustam, Qilichqora, Odilshoh kabi ismlar nomlash xususiyati bilan birga, badiiy nom sanaladi. Shu sababli bunday antroponimlar fanda antropoetonimlar deb yuritiladi.

"Shahzoda Asad" (260-bet) ertagida Asad, "Hasan va Zuhra" (342-bet) ertagida Gulbahor, Tongguli, Gulchehra, "Ziyodbotir" (331-bet) ertagida Qamarxon (qiz bola ismi), "Quyosh yerining pahlavoni" (342-bet) ertagida Olmagul va Anorgul (qiz bola ismi), "Sunbul bilan Gul" ertagida Sunbul va Gul kabi antroponimlar bolaning qaysi oyda yoki qaysi faslda tug'ilganini aks ettirsa, "Uch og'ayni botirlar" (112-bet) ertagida To'ng'ich botir, O'rtancha botir, Kenja botir, "Erkenja" (312-bet) ertagida Erkenja kabi antroponimlar bolaning oilada aka-ukalari orasidagi tug'ilish navbati bilan bog'liq o'rni ifodalaydi.

"To'qliboy" (264-bet) ertagida Gultoji, Gulnora, Gullola, Oyxon, "Farhod va Shirin" (209-bet) ertagida Guliqahqah, "Yaltillama sopol tovoq" (150-bet) ertagida Gulparax "Sherzod va Gulshod" (144-bet) ertagida Gulshod "Bektemirbotir" (350-bet) ertagida Oqbilak, "Hasan va Zuhra" (342-bet) ertagida Gulbahor "Uchargilam" (321-bet) ertagida Gul "Qilichbotir" (252-bet) ertagida Oqbilakoyim, "Qorasochpari" (233-bet) ertagida Qorasochpari, "Gulshoh va Varqa" (153-bet) ertagida Gulshoh kabi antroponimlarda kelajakda bola go'zal, nafosatli, dilbar inson bo'lishini Ollohdan so'rash maqsadini o'zida aks ettirgan. Shu bilan birga, xalq og'zaki ijodimizning "Zumrad va Qimmat" ertagida Zumrad xuddi xalqimiz leksikasidagi Kumush, Kumushoy kabi ismlar singari go'zallik ramzi bo'lmish qimmatbaho ma'danlar nomiga nisbat berish orqali nomlangan. Ularning hayotdagi qadri, o'rni, martabasi baland bo'lishini istash ma'nolari ayonlashadi. "Ayiqpolvon" ertagida (86-bet) Xolpolvon, "Ziyodbotir" (331-bet) ertagida Ziyodbotir, "Yamoqchi va shog'arib" (214-bet) ertagida Xoldor (yamoqchi) kabi ismlar bilan nomlangan chaqaloqlarning biror joyida qizil yoki qora xoli bo'ladi yoki tanasining biror qismida ortig'i bo'ladi. Bunday xolning bola tanasida ko'payib ketmasligi uchun atayin shunday ismlar bilan nomlashadi.

"Beshqiz" (5-bet) ertagidagi Xo'jatursun antroponimi semantikasida ikkita ma'no aks etadi. Xo'jatursun leksemasi ikki tarkibli bo'lib xo'ja+tursun tarzida o'rinishgan. Bu leksemaning birinchi qismida shu nom ifodalagan shaxsning nasl-nasabi xo'ja qavmidan ekanligi ma'nosi oydinlashayotgan bo'lsa, ikkinchi qismida tug'ilgan farzandlar voyaga yetmasdan nobud bo'layotgan oilada yangi tug'ilgan bolaga o'sib-unsin, sog'-salomat kamol topsin deb shunday nom qo'yishadi. Bu esa yuqorida aytilgan so'zda sehr borligiga ajdodlarimiz ham ishonishganligiga yana bir dalildir.

Yuqoridagi fikrlarga qo'shimcha tarzda aytish lozimki, o'zbek antroponimlarining katta qismini diniy tushuncha va aqidalar bilan bog'liq qarashlar ta'sirida shakllangan antroponimlar tashkil etadi. Bunday ismlardan juda ko'plab misollar keltirish mumkin: "Bo'ri bilan tulki" (40-bet) ertagida Karimbobo, "Tohir va Zuhra" (124-bet) ertagida Xadicha, "Orzijon bilan Qambarjon" (164-bet) ertagida Sulaymon payg'ambar, "Beshqiz" ertagida (5-bet) Karomatxon, Hazrat Ali, G'ulomboy, "Luqmoni hakim" (266-bet) ertagida Toyirjon, "Hotam" (295-bet) ertagida Qosim, "Navoiy bilan cho'pon" (321-bet) ertagida Navoiy, "Ibn Sino va jinni" (323-bet) ertagida Abu Ali ibn Sino, Nazar, "To'lg'anoy" (341-bet) ertagida Ollonazarbotir, So'fibek, Abdulazizshoh, "Xurshid bilan Laylo" (350-bet) ertagida Abdulkarim kabilar.

Ertaklardagi ayrim antroponimlar xarakter-xususiyati, xatti-harakatiga qarab qo'yilgan. Jumladan, "Tuhmat balosi" (120-bet) ertagida Olim chaqqon, "Boqi mumsik bilan Soqi mumsik" (112-bet) ertagida Soqi mumsik, Boqi mumsik, "Baxtli kal" (169-bet) ertagida Guliqahqah, "Hotam" (295-bet) ertagida Nishonboy, "Arab laqqi" (314-bet) ertagida Arab laqqi kabi antroponimlar.

Bu misollardan ma'lum bo'ladiki, ajdodlarimiz bolaga ism qo'yishda muayyan maqsadni ham ko'zlashgan. Mana shu maqsad bolaga ism tanlash uchun yuqori motiv hisoblanadi. Shu tufayli antroponimlar millatning, xalqning urf-odat va an'analari, dunyoqarashi, madaniyatini o'zida aks ettiradi. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, ismlar shaxslarni o'zaro farqlash vazifasidan tashqari, ism beruvchining ham muayyan maqsadini namoyon qiladi.

Qadimgi zamonlardan beri odamlar dunyoga kelgan chaqaloqqa ism qo'yishda muayyan udumlarga, qoidalarga qat'iy amal qilishgan. Negaki, qadimgi insonlar tasavvuricha, ism – tananing bir qismidir. Hatto ismlar bilan bog'liq tabular shakllangan[2;188-250].

Tug'ilgan bolaga ism qo'yishda donishmandlarga, avliyolarga murojaat qilingan. Maxsus kitoblardan foydalanilgan. Bunda, albatta, bolaning qaysi sulolaga mansubligi, ijtimoiy kelib chiqishi, tug'ilish vaqti, sog'lomligi, tanasining rangi, ko'rinishi, qayerda tug'ilgani kabilar e'tiborga olingan. Bir so'z bilan aytganda, bolaga ism qo'yishga nihoyatda jiddiy va mas'uliyatli vazifa sifatida qaralgan. Bu haqda dono xalqimiz fikri quyidagicha: "Farzandning burchi o'lchovsiz, behaddir; ota-onaning esa farzand oldida uch muqaddas qarzi bor: go'zal ism berish, yaxshi tarbiya qilish va boshini ikkita qilib qo'yish..."

O'zbek oilalarida ko'pincha ketma-ket tug'ilgan, ya'ni xalq tili bilan aytganda, sut ustiga tug'ilgan aka-uka va opa-singillarga o'zaro uyqashtirib ism qo'yish odati bor. "To'qliboy" nomli o'zbek xalq ertagi boshlanishida aynan ana shu udumga ishora qilib o'tilganini kuzatish mumkin. Unda hikoya qilinishicha, qadim zamonda O'zgan shahrida To'ydiboy degan bir odam o'tgan ekan. U odam juda badavlat ekan. Ammo tirnoqqa zor ekan. Xotinlari tug'mas ekan. O'sha shaharda bir boyvachcha odam bor ekan. Uning Qumrixon nomli oqila bir qizi bor ekan. Ko'p chiroyli qiz ekan. To'ydiboy shu qizga g'oyibona oshiq bo'libdi. Uning ketidan bir qancha sovchi kampirlarni qo'yib, ko'p pullar sarf qilib, unga uylanibdi. Oydan oy, kundan kun o'tib Qumrixonning bo'yida bo'libdi. To'qqiz oy, to'qqiz kun o'tganda bir bola tug'ibdi. Otini Qo'ldosh qo'yibdi. Oradan ikki-uch yil o'tgandan keyin u yana bir o'g'il tug'ibdi. Unga Yo'ldosh deb ot qo'yibdi. To'ydiboy qariganda ikki o'g'ilning otasi bo'lganidan boshi osmonga yetib, el-yurtga karnay-surnay qo'ydirib, odamlarni osh-nonga to'ydirib, uloqni choptirib, to'y-tomoshalar qilib beribdi. Qo'ldosh bilan Yo'ldosh birin-ketin o'saveribdi. Kelajakda ham bu aka-ukalar biri ikkinchisiga qo'ldosh (qo'llovchi) va yo'ldosh (hamroh, hamfikir, hamdard, sirdosh) bo'libdi. Shu tariqa ota-onaning murodi ham amalga oshibdi.

Aka-ukalarga uyqash ism qo'yish odati "Sunbul bilan Gul" ertagi qahramonlarining nomi misolida ham kuzatiladi. Qadim zamonda bir boy bor ekan. U xotini bilan juda ham ahil va xushvaqt umr kechirar ekan. Boyning ikki o'g'li bor ekan. Kattasining ismi – Sunbul, kichigining ismi – Gul ekan.

Ma'lumki, xalq orasida egizaklarga qo'yiladigan maxsus ismlar bor. Agar egizaklarning har ikkalasi o'g'il bola bo'lsa ulardan birinchi tug'ilganiga Hasan, ikkinchi tug'ilganiga Husan ismi qo'yiladi. Agar egizaklarning har ikkalasi qiz bolalar bo'lsa, qizaloqlarning kattasi Fotima, kichigi Zuhra nomini oladi. Ba'zan esa egizaklarning biri o'g'il, biri qiz tug'iladi. Bunday holatlarda ularga Hasan-Zuhra yoki Fotima-Husan nomlari qo'yiladi. Ammo ayrim hollarda ba'zi kishilar shu odatni buzib, egizaklarga o'z bilganicha ot qo'yadi. Natijada, bolalar boshiga turli kulfatlar yog'iladi. Xuddi shunday voqelikka ishora "Hasan va Huriliqo" dostoni syujetida uchraydi. Unda hikoya qilinishicha, burun zamonda, Sharq mamlakatlarining birida Ahmadjon degan savdogar bor ekan. Uning Hasan degan o'g'li va Huriliqo degan qizi bor ekan. Oylar, yillar o'tibdi. Ota-onasi o'lib Hasan bilan Huriliqo yetim qolibdi. Hasan bir boyning eshigida xizmat qilib yuribdi. Bir qancha vaqt o'tgach, Hasanning xizmati boyga yoqibdi. Boy o'zining Zulayho nomli qizini unga beribdi. Zulayho Hasanning singlisi Huriliqo bilan bir hovlida tura boshlabdi. Hasan boyning xizmatini bajarib yura beribdi. Zulayho Huriliqoni juda yomon ko'rib qolibdi. Shu sabab makr ishlatib, aka-ukani bir-biridan ajratibdi. Bu ertakda agar hayotda egizaklarga juft ism qo'yilmasa, ular bir-biridan ayrilib qolishi mumkin, degan ishonch bor. Bu ertakda aynan shu voqeaga ishora qilinganini kuzatish mumkin.

Shu bilan birga, xalq ertaklarida ajdodlarimizning ism bilan bog'liq e'tiqodiy qarashlari badiiy ifoda etilganining guvohi bo'lish mumkin. Shu tushunchalar asosida yaratilgan badiiy

motivlar esa, ko'pincha ertakning ekspozitsiya, ya'ni kirish qismida keltirilishi kuzatiladi.

Yuqorida zikr etilgan tamoyillar, umuman olganda, dunyoqarashning turli qirralari bilan muvofiq keladi. Shu ma'noda aytish mumkinki, madaniyat dunyoqarash bilan omixta sodir bo'ladi. Inson madaniyat subyekti sifatida uning vujudga kelishi va tilda aks etishini tashkil etadi. Shu boisdan insonda tabiat hodisalari, tabiatda inson xususiyatlarini ko'rish tafakkurning asotiriy davri an'alarining saqlanib qolganligi bilan bog'liq. Ayniqsa, bunday hodisalar o'zbek ertaklari antroponimlari tizimida yaqqol nomoyon bo'ladi.

Xulosa shuki, o'zbek xalq ertaklaridagi antroponimlar tizimi tilning boshqa birliklari singari lingvokulturologiyaning asosiy predmetlaridan biri sanaladi. Antroponimlar zamirida jamiyatning o'tmishi va kelajagi, buguni va ertasi o'z aksini topadi.

Adabiyotlar:

1. Бегматов Э.А. Ўзбек исмлари маъноси. 2-нашри. –Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2007. – 604 б.
2. Фрезер Д.Д. Золотая ветвь. – М.: Политиздат, 1983, с.188-250.
3. Исмоилов Н. Ўзбек тўйлари. – Т.: Ўзбекистон, 1992. – Б.32.
4. Раҳматуллаев Ш.Н. Ўзбек халқ эртақларидаги антропонимлар//Тил, Таълим, Таржима. –Тошкент, 2021. 2-сон, – Б .75.
5. O'zbek xalq ertaklari. 3 jildli. –Т.: O'qituvchi, 2007.

РАУФ ПАРФИ ШЕЪРИЯТИДА ШАМОЛ РАМЗ СИФАТИДА

DOI: 10.53885/edinres.2021.75.38.028

Дилрабо Қувватова,

БухДУ профессори, ф.ф.д.

Раҳима Шарипова

НавДПИ ўзбек адабиёти кафедраси

ўқитувчиси

Аннотация: *Замонавий ўзбек шеъриятида шамол, ёмғир, қор, булут сингари табиат рамзлари талқини алоҳида ўрин тутди. Бу тимсоллар инсон руҳияти, ҳис кечинмаларини очиб беришнинг образли воситасидир. Мақолада Рауф Парфи ижодидаги шамол, ёмғир, булут кабиларнинг тимсолий-рамзий маънолари баҳор, куз, қиш фасллари талқини билан уйғунликда очиб берилган.*

Калит сўзлар: *мотив образ, шамол, булут, ёмғир, таъхис, лирик қаҳрамон, рамз, руҳият*

Аннотация: *В современной узбекской поэзии особое место занимает интерпретация природных символов, таких как ветер, дождь, снег, облака. Эти эмблемы являются образным средством раскрытия человеческой психики, чувств. Статья раскрывает символические значения ветра, дождя, облаков и т.д. В работе Рауфа Парфи раскрыты гармонии с интерпретацией весны, осени и зимы.*

Ключевые слова: *мотив изображения, ветер, облако, дождь, диагностика, лирический герой, символ, психика*

Annotation: *In modern Uzbek poetry, interpretation of natural symbols such as wind, rain, snow, clouds occupies a special place. These emblems are a figurative means of revealing the human psyche, feelings. The article reveals the symbolic meanings of wind, rain, clouds, etc. In the work of Rauf Parfi, harmonies with the interpretation of spring, autumn and winter are revealed.*

Keywords: *image motive, wind, cloud, rain, diagnostics, lyrical hero, symbol, psyche*

Рауф Парфи замонавий ўзбек шеъриятининг ёркин намояндаларидан биридир. Унинг рамзий-тимсолий фикрлаш тарзи, оҳорли ташбеҳлари, чуқур фалсафага йўғрилган шеърлари ўзбек адабиётининг нурли саҳифасини ташкил этади. Айниқса, шоир шеърларида инсон руҳияти, қалб кечинмалари табиат билан уйғунликда акс эттирилиши

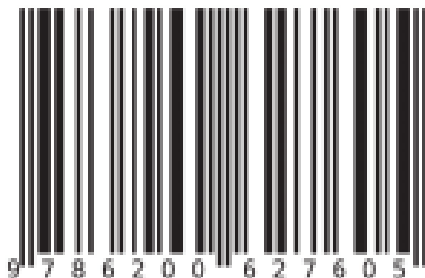

Atoulllo Rakhmatovich Akhmedov, Sevara Mahmud qizi Po‘latova. Arealogiya tushunchasi haqida.....	100
Odiljon Bozorov. Til nazariyasini shakllantirish va boyitishda falsafiy kategoriyalar metodologiyasi	102
Nodira O‘tkir qizi Boltayeva. Tabassum kommunikativ-emotsional aloqa vositasi sifatida	105
Nazora Jo‘rayevna Bekova, Zarina Raxmiddinovna Sayliyeva, Feruza Sohob qizi Saidova. “G‘aroyib us-sig‘ar” devoni tarkibidagi bir g‘azal tahlili	108
Nazora Bekova, Shahlo Halimova. Navoiyning “Navodir ush-shabob” devoni nashrlaridagi tarje‘bandlarning matniy tafovutlari va ularning g‘oyaviy-badiiy tahlili	110
Дилдора Бўронова. Инкорнинг лингвофалсафий, лингвомантикий, прагматик табиати хақида мулоҳазалар.....	112
Шоҳсанам Давронова. Қиссада бадий далиллашнинг ўрни.....	114
Nafisa Izzatullaevna G‘aybullaeva. Evfemizmning nutqdagi ijtimoiy ahamiyati	117
Орзигул Хайриддиновна Ганиева, Феруз Бахтиёрвич Садуллаев. “Муқаддас” қиссасининг бадий хусусиятлари.....	118
Шахноза Кахрамоновна Гулямова. Кўп маъноли сўзлар қуршовини лингвистик моделлаштириш	122
Maqsuda Baqoyevna Ikromova. Xorijiy tillarni o‘rgatishda va o‘rganishda zamonaviy metodlar va texnologiyalarning o‘rni.....	124
Аъзамжон Авазжон ўғли Ихтиёр. Субъектив муносабат семантикасининг фраземалар парадигмаларини шакллантириши хусусида	126
Турсунали Жумаев. Морфологик тарихий қолдиқларда вариантлашув	129
Шахло Шокировна Жумаева. Миллий колорит ва унинг хусусияти.....	132
Nazokat Zaripboyeva. Milliy til korpusining paydo bo‘lishi va taraqqiyoti.....	134
Nazokat Zaripboyeva. O‘zbek tilining milliy korpusini yaratish mezonlari	138
Ихтиёр Нигматуллаевич Камолов. Тилшунослик ва адабиётшуносликда биографик ёндашувнинг долзарблиги.....	142
Bayramali Kilichev, Intizora Axmatova. Ayrim toponimlarning tarkibi va semantikasi haqida	145
Bayramali Kilichev, Sharofiddin Rahmatullayev. O‘zbek ertaklaridagi antroponimlarining lingvomadaniy asoslari	148
Дилрабо Қувватова, Раҳима Шарипова. Рауф Парфи шеърятда шамол рамз сифатида	151
Umidjon Yigitaliyev. “Shaxs” lisoniy zarrasining fonetik-fonologik tizimda voqelanishi	154
Shahnoza Yusufvna Yoqubova. Obyektli birikmalarning formal grammatik tavsifi xususida	155
Фармонов Б.Б. Рельефонимларнинг инглиз тилида семантик тузилиши.....	158
Khamdamova Sitara Bakhshilloevna. William Butler yeats’ myth-making features.....	160
Нафиса Низомиддиновна Хамроева. Илтифот ва унинг метакоммуникатив вазифалари	163
Ильхомжон Собирович Мадрахимов. Проблемы языковых единиц – одна из узловых проблем теоретического языкознания	165
Шохиста Тухташевна Махмараимова. Луғавий бирликлар ўртасидаги эпидигматик муносабат.....	169
Сиддиқжон Мўминов, Табассумхон Мўминова. Хуршид Дўстмуҳаммаднинг “Ёлғиз” қиссасида бадий нутқ ва услубнинг ўзига хослиги	173
Mahbuba Muhammadova. Humoyun Mirzo Nisoriy talqinida.....	176
Дилфуза Сайтовна Нарзуллаева. Халқимизнинг момо култига алоқадор мифологик қарашлари	179
Saida Axmedjanovna Nazarova, Maxfirat Yusupovna Xojjiyeva. Lisoniy sintaktik birliklarning tibbiy nutqda voqelanishi	183
Ниязова Г. Детектив асарлар тилининг прагматик хусусиятларини таҳлил қилиш	186
Munavvar Sultonovna Olimova. Ona tilim – millatim ruhi.....	188
Зарина Олимова. Гулистон Матёкубова ижодида ташхиснинг ўрни	190
Ситорабону Уринова. Отличия и отличия рассказа издания “рабгузий” от его преобразований в рассказе “строительство и завершение каабы”	193

Filologik tadqiqotlar: muammo va yechim

Anjumanning maqsadi: filologiya fanlari doktori, professor Hamid G'ulomovich Ne'matov tavalludining 80 yilligini keng nishonlash va o'zbek tilshunosligi XXI asr birinchi choragida, filologiyada o'z yechimini kutayotgan dolzarb masalalar, til ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, o'zbek va xorijiy tillarni qiyosiy o'rganish masalalarini ta'limning yetakchi mutaxassislar bilan tajriba almashish hamda ushbu sohadagi so'nggi tadqiqot usullarini ommalashtirishdan iborat.

Toirova Guli Ibragimovna- BuxDU O'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori.

Globe
EDIT